

تحلیل نقش آموزش و سرمایه انسانی در رقابت پذیری اقتصادی ورزش استان های غرب کشور

میثم نظری قنبری^{۱*}، رضا صابونچی^۲

(تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۱۱/۲۳ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۳/۰۲/۱۲)

چکیده

هدف تحقیق حاضر تحلیل نقش آموزش و سرمایه انسانی در رقابت پذیری اقتصادی ورزش در استان های غرب کشور است. با استفاده از جدول حجم نمونه ی کوهن و با روش نمونه گیری تصادفی، اطلاعات مورد نیاز تحقیق از ۳۷۳ نفر از دست اندرکاران ورزش استان های ایلام، کردستان، کرمانشاه، همدان و لرستان جمع آوری گردید. ابزار اندازه گیری بخشی از پرسشنامه رقابت پذیری اقتصادی کلاوس شوآب (مجمع جهانی اقتصاد) است. روایی پرسشنامه به شکل صوری و پایایی آن با بهره گیری از آزمون آلفای کرونباخ ۰/۸۷ محاسبه شد. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از آزمون کروسکال - والیس و تعقیبی U من ویتنی انجام شد. بر اساس یافته های تحقیق در بین استان های غرب کشور استان کرمانشاه بهترین وضعیت و به دنبال آن استان های لرستان، همدان، کردستان و ایلام به ترتیب قرار می گیرند.

واژگان کلیدی: آموزش و سرمایه انسانی، رقابت پذیری اقتصادی، تربیت بدنی و ورزش، استان های غرب کشور

۱. کارشناس ارشد تربیت بدنی ناحیه ۲ آموزش و پرورش استان کرمانشاه (نویسنده مسئول) meysam.nazari2002@yahoo.com

۲. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد بروجرد

مقدمه

رقابت‌پذیری، نیرویی بنیادین در اقتصاد و ویژگی ممتاز یک سازمان در توسعه و حفظ توانایی بقا در جهان پر آشوب امروز است (شواب^۱، ۲۰۱۰: ۳). نکته حائز اهمیت اینکه، اگر چه وجود یک نظام علمی رقابت‌پذیری و داشتن برنامه‌ای مشخص برای کشف، جذب و رشد اقتصادی ورزش ضروری است. با این وجود هنوز یک روش متداول و جهان‌شمول رقابت‌پذیری اقتصادی ورزش که مورد توافق در جهان باشد، وجود ندارد. این مهم ممکن است به شرایط فرهنگی، آموزشی، مذهبی، سیاسی، اجتماعی، زیرساخت‌ها و... مختلف جوامع بشری مربوط باشد. رقابت‌پذیری، تلاش برای برتری در یک خصیصه یا کیفیت و بازی امروز عصر ما است. توانایی رقابت با هم‌تایان، حفظ بقای سازمان را به دنبال دارد. از این روی رقابت‌پذیری در دورنمای جهان، به نیروی بنیادین در اقتصاد تبدیل شده است (دووتا^۲، ۲۰۰۷: ۷۰۱). منکیو، رومر و ویل^۳ (۱۹۹۲) اعلام داشتند، نرخ رشد بلندمدت اقتصادی کشورها بیشتر از سطح درآمد اولیه و سرمایه فیزیکی به سرمایه انسانی موجود آن‌ها بستگی دارد. هوشمند و همکاران (۱۳۸۷) با استفاده از مدل سرمایه انسانی منکیو، رومر و ویل به بررسی نقش سرمایه انسانی در رشد اقتصادی ایران پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که در کوتاه مدت و بلندمدت کثرت تولید نسبت به سرمایه انسانی از کثرت تولید نسبت به سرمایه فیزیکی بخش دولتی و خصوصی بیشتر است. ساوادیس و زاکاردیس^۴ (۲۰۰۳) نیز آموزش داخلی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را دو عامل رشد، بهره‌وری و ارزش افزوده گزارش نمودند. رقابت‌پذیری نشان‌دهنده توانایی یک ملت برای رسیدن به رفاه اقتصادی و تولید کالاها و خدمات برای ارائه در بازارهای بین‌المللی و حفظ یا ارتقای سطح درآمد شهروندان در درازمدت است. از این رو مطالعه وضعیت رقابت‌پذیری و شاخص‌های آن، جزء مهم‌ترین وظایف سازمان‌ها است. در این بین فعالیت موثر افراد

هر جامعه در زمینه فرهنگ، آموزش و تحقیق، ثبات سیاسی و تولید سرمایه پیش‌زمینه توسعه و تعالی است. در گزارش رقابت‌پذیری مجمع جهانی اقتصاد ایران در سال ۲۰۱۰ حائز رتبه ۶۹، سال ۲۰۱۱ رتبه ۶۲، سال ۲۰۱۲ رتبه ۶۶ و در سال ۲۰۱۳ رتبه ۸۲ را به خود اختصاص داده است. این در حالی است که رتبه برخی از مهم‌ترین رقبای منطقه‌ای ایران همچون قطر (۱۱)، عربستان (۱۸)، امارات (۲۴) و ترکیه (۴۳) بوده است. در شرایطی که بازار ایران در بین ۱۴۸ کشور جهان در رتبه ۱۹ قرار دارد، این موضوع نشان می‌دهد ایران بازار بزرگی دارد، اما میزان بهره‌وری آن بسیار پایین است. تحقیقات نشان می‌دهد، مانع اصلی در روند سرمایه‌گذاری در بخش ورزش کشورهایی که به لحاظ جذب سرمایه مشکل دارند، فقدان رؤیت منافع قابل برگشت حاصل از این سرمایه‌گذاری به صورت مستقیم است. به عبارتی نگرش مثبت کشورهای پیشرفته به اینکه در آینده ورزش موجبات تأمین سلامت و شادابی آحاد جامعه و در نتیجه بهره‌وری را فراهم می‌آورد، سبب افزایش سهم سرمایه‌گذاری در امر ورزش شده است. در آمریکا صنعت ورزش، یازدهمین گروه صنعتی بزرگ را تشکیل می‌دهد و مردم سالانه ۲۱۳ تا ۳۵۰ بیلیون دلار، صرف خرید کالاها و خدمات ورزشی می‌کنند (محرم زاده، ۱۳۸۸: ۲۴). لیکن اهمیت ورزش به عنوان یک صنعت موثر در توسعه پایدار همان چیزی است که کشورهای کمتر توسعه‌یافته از القای آن به جامعه خود همچنان عاجز به نظر می‌رسند. نتیجه این ضعف، خروج از بازار رقابت و در نتیجه رکود ورزش در این کشورهاست. با توجه به کمبود اطلاعات و ضعف رقابت‌پذیری اقتصادی ورزش کشور، تحقیق حاضر به تحلیل نقش آموزش و سرمایه انسانی در رقابت‌پذیری اقتصادی ورزش در استان‌های غرب کشور می‌پردازد.

روش‌شناسی تحقیق

روش تحقیق از نوع توصیفی و علی-مقایسه‌ای و از نظر هدف کاربردی است. جامعه آماری تحقیق را، کلیه دست‌اندرکاران ورزش استان‌های غرب کشور (کرمانشاه، کردستان، همدان، لرستان و ایلام) که دارای مدرک حداقل کارشناسی و در یکی از نهادهای علمی یا اجرایی ورزش این استان‌ها مشغول فعالیت هستند ($N=1380$)، تشکیل می‌دهند. با بهره‌گیری از جدول حجم نمونه کوهن، مورگان و کرجسای

1. Schwab
2. Dutta
3. Mankiw, Romer & Weil
4. Savvides & Zachariadis

تحقیق تطبیق داده شده است. روایی پرسشنامه به شکل صوری و پایایی آن با آزمون آلفای کرونباخ ۰/۸۷ تأیید شد. با استفاده از آزمون کلموگروف اسمیرنوف مشخص شد، توزیع داده‌ها طبیعی نیست. لذا برای مقایسه شاخص‌های رقابت‌پذیری از آزمون کروسکال والیس و تعقیبی U من ویتنی بهره گرفته شد.

شاخص به شرح زیر ارائه می‌شود.

تعداد ۳۷۳ نفر به عنوان نمونه مشخص و اطلاعات آنان به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای (۹۴ نفر کرمانشاه، ۸۱ نفر کردستان و از ایلام، لرستان و همدان هر کدام ۶۶ نفر) با توجه به حجم زیرگروه‌ها (استان‌های محل خدمت) جمع‌آوری شد. ابزار اندازه‌گیری قسمتی از پرسشنامه مجمع جهانی اقتصاد می‌باشد که توسط کلاوس شوآب ساخته شده و شامل ۳۲ سؤال بسته با طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت است و با موضوع

یافته‌های تحقیق

اطلاعات به دست آمده از پرسشنامه به تفکیک هر

جدول (۱). میانگین و انحراف اخذ شده شاخص نقش آموزش و سرمایه‌انسانی در رقابت‌پذیری اقتصادی ورزش در استان‌های غرب کشور

همدان	ایلام	لرستان	کردستان	کرمانشاه	زیر شاخص‌ها
۲/۳۹ ± ۰/۶۵	۲/۰۵ ± ۰/۷۷	۲/۱۸ ± ۱/۲۰	۲/۱۷ ± ۰/۷۴	۲/۱۹ ± ۰/۸۸	تناسب نظام آموزشی ورزش با مقتضیات اقتصاد رقابتی
۲/۰۹ ± ۰/۸۰	۳/۰۵ ± ۱/۰۷	۲/۶۴ ± ۰/۹۹	۲/۳۱ ± ۱/۰۳	۲/۳۰ ± ۰/۸۸	سطح کیفی تربیت بدنی در مدارس
۲/۵۰ ± ۱/۰۳	۱/۹۰ ± ۱/۱۶	۲/۰۰ ± ۰/۸۴	۲/۳۱ ± ۰/۹۴	۲/۲۲ ± ۰/۸۷	کیفیت دانشکده‌های تربیت بدنی
۲/۲۰ ± ۱/۰۱	۱/۵۳ ± ۰/۵۹	۲/۴۶ ± ۱/۰۰	۲/۰۷ ± ۰/۹۷	۱/۷۳ ± ۰/۶۷	جذب و حفظ نخبه‌های ورزشی
۲/۳۹ ± ۰/۸۲	۲/۴۶ ± ۰/۹۵	۲/۲۷ ± ۱/۱۳	۱/۹۴ ± ۰/۸۰	۲/۲۸ ± ۱/۱۰	حضور متخصصان در پست‌های ورزشی
۱/۵۹ ± ۰/۷۰	۱/۴۶ ± ۰/۷۹	۱/۴۵ ± ۰/۵۰	۱/۸۴ ± ۰/۷۷	۱/۷۷ ± ۰/۷۴	تناسب دستمزدها در هیئت‌های ورزشی
۱/۷۹ ± ۰/۶۲	۱/۹۷ ± ۰/۶۶	۲/۰۹ ± ۱/۰۹	۲/۰۷ ± ۰/۶۵	۲/۳۷ ± ۰/۹۳	رابطه بهره‌وری با میزان پرداخت‌ها در ورزش
۲/۳۹ ± ۰/۸۰	۲/۰۵ ± ۰/۷۷	۲/۹۱ ± ۰/۹۱	۲/۶۴ ± ۱/۱۵	۲/۶۵ ± ۰/۸۹	محدودیت استخدام نیروی غیربومی در ورزش
۲/۰۹ ± ۰/۸۲	۱/۷۳ ± ۰/۸۷	۲/۱۸ ± ۱/۲۰	۲/۱۱ ± ۰/۸۹	۲/۳۳ ± ۰/۸۳	سرمایه‌گذاری آموزش و توسعه نیروی کار در نهادهای ورزشی
۲/۰۹ ± ۰/۵۷	۱/۵۳ ± ۰/۸۱	۲/۰۰ ± ۰/۷۴	۱/۶۴ ± ۰/۸۱	۲/۱۷ ± ۰/۹۸	برخورداری زنان از فرصت برابر پست‌ها
۲/۱۵ ± ۰/۸۴	۱/۹۷ ± ۰/۹۷	۲/۲۲ ± ۱/۰۵	۲/۱۱ ± ۰/۹۲	۲/۲۲ ± ۰/۹۲	مجموع شاخص

جدول (۲). نتایج آزمون کروسکال والیس در مورد نقش آموزش و سرمایه‌انسانی

استان‌ها	مجموع میانگین رتبه‌ها
کرمانشاه	۱۹۶۴/۰
لرستان	۱۹۲۱/۸
همدان	۱۹۰۸/۵
کردستان	۱۸۳۷/۱
ایلام	۱۶۶۰/۷
خی دو کروسکال والیس	۳۹/۱۰
سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰۱

کشور در سطح پایین و دارای تفاوت معنی‌داری است. در این بین استان کرمانشاه وضعیتی بهتر نسبت به سایر استان‌های

در جداول فوق مشاهده می‌شود نقش آموزش و سرمایه‌انسانی در رقابت‌پذیری اقتصادی ورزش در استان‌های غرب

غرب کشور دارا می‌باشد و بعد از آن به ترتیب استان‌های لرستان، همدان، کردستان و ایلام قرار دارند. همچنین نتایج آزمون تعقیبی L من ویتنی نشان داد که در این شاخص بین استان کرمانشاه با کردستان و ایلام و استان‌های لرستان، همدان و کردستان با ایلام تفاوت معنی‌دار است.

نتیجه‌گیری

یافته‌های تحقیق نشان داد، ورزش استان‌های غرب کشور به لحاظ رقابت‌پذیری اقتصادی و شاخص تحت بررسی یعنی نقش آموزش و سرمایه انسانی از قدرت کافی برخوردار نیست. در این بین استان‌های ایلام، کردستان به شکل معنی‌داری از سه استان لرستان، همدان و کرمانشاه وضعیت نامناسب تری داشتند. ربیعی (۱۳۸۸) به اهمیت نیرو و سرمایه انسانی در رشد اقتصادی کشور اشاره کرده و آن را موجب افزایش بهره‌وری و کارایی و تخصیص بهینه منابع و عوامل تولید در اقتصاد و اثر مثبت بر رشد اقتصادی کشور می‌داند. اسکرر^۱ (۱۹۸۲) و گرلیچ، زوی و لیتچن برگ^۲ (۱۹۸۴)، آتیون و هویت^۳ (۱۹۹۸) نشان دادند که در اقتصاد آمریکا سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه و رشد تولید ارتباط مثبت باهم دارند. بررسی تأثیر سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی ایران موید تأثیر مثبت و معنی‌دار بر تولید ناخالص داخلی کوتاه مدت و بلندمدت کشور می‌باشد که تأثیرات بلندمدت آن بیشتر از تأثیرات کوتاه مدت می‌باشد (جوزیان، ۱۳۹۱: ۱۱۲). با این وجود در ورزش استان‌های غرب کشور آموزش و سرمایه انسانی وضعیت چندان مناسبی ندارد. از آنجا که سرعت شکفت‌انگیز توسعه جوامع بشری، دانش‌های جدیدی را مطرح می‌سازد و آموزش این دانش‌ها مهم‌ترین رکن توسعه انسانی و یکی از انتخاب‌های اجتناب‌ناپذیر مردم است. همچنین با توجه به اهمیت نیروی انسانی در توسعه اقتصادی صنعت ورزش (الهی، ۱۳۸۷: ۲۷)، ضعف آموزش و نیروی انسانی در این استان‌ها ممکن است از عوامل رکود رقابت‌پذیری اقتصادی ورزش آنان باشد. بر این اساس با توجه

به شرایط مورد اشاره به نظر می‌رسد، بایستی برنامه‌ای منظم جهت توسعه اقتصادی ورزش در استان‌های غرب کشور طراحی و اجرا نمود. در این بین توجه ویژه به تناسب نظام آموزشی ورزش با مقتضیات اقتصاد رقابتی، کاهش تشریفات دست و پا گیر اداری، حمایت از مالکیت فکری در ورزش، توسعه کیفی تربیت بدنی در مدارس و دانشگاه‌ها، جذب و حفظ نخبه‌های ورزشی، حضور متخصصان در پست‌های ورزشی، سرمایه‌گذاری در بخش آموزش و توسعه نیروی انسانی نهادهای ورزشی، جلوگیری از نفوذ مقامات دولتی در ورزش و... می‌تواند راهگشا باشد. مانع اصلی در روند سرمایه‌گذاری در بخش ورزش کشورها عدم رؤیت منافع قابل برگشت حاصل از این سرمایه‌گذاری به صورت مستقیم می‌باشد، در حالی که نگرش مثبت به ورزش و امور جنبی آن سودهای سرشاری را به طور مستقیم و غیرمستقیم در آینده نصیب آنان می‌نماید. وجود نگرش مثبت در جوامع پیشرفته نسبت به ورزش، سبب سرمایه‌گذاری در امر ورزش به منظور بالا بردن سطح سلامت و تندرستی و تأثیر بر افزایش سطح بهره‌وری در تولید گشته و همین امر سبب شده که رفته رفته بیشتر کشورهایی که قبلاً توجه آنچنانی به آن نشان نمی‌دادند، سهمی رو به افزایش برای سرمایه‌گذاری در امور ورزشی قابل شوند. از این رو بودجه تربیت بدنی و ورزش در کشورهای توسعه یافته یا بعضی از کشورهای در حال توسعه با سرعت بی‌سابقه‌ای افزایش یافته است. چرا که این گونه کشورها به تأثیرات درازمدت ورزش از لحاظ رشد و توسعه اقتصاد ملی واقف گشته‌اند.

ورزش یک سرمایه‌گذاری درازمدت است که اثر آن در رشد و توسعه معلوم و محرز است. سرمایه‌گذاری در ورزش از جمله سرمایه‌گذاری‌هایی است که دارای دوران باروری هم کوتاه مدت و هم درازمدت می‌باشد که با پرداختن به آن می‌توان نتایج اجتماعی فرهنگی و نتایج اقتصادی شایان توجهی را به دست آورد و در تأمین نیازهای جامعه و رفاه ملی کوشید.

1. Scherer
2. Griliches, Zvi & Lichtenberg
3. Aghion and Howitt

منابع

- اسماعیل‌زاده محمدرضا، تجاری فرشاد، شیخ‌علیزاده محبوب (۱۳۸۷). مطالعه‌ی حامیان مالی غیردولتی در بخش ورزش: مطالعه‌ی موردی در شهرستان مشهد. اولین همایش ملی تخصصی مدیریت ورزشی، ۲۲.
- الهی‌علیرضا (۱۳۸۷). موانع و راهکارهای توسعه اقتصادی صنعت فوتبال جمهوری اسلامی ایران، رساله دکتری دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تهران.
- جوازیان فیض‌الله (۱۳۹۱). «بررسی تأثیر سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی در ایران». *اقتصاد توسعه و برنامه‌ریزی*، (۱): ۹۵-۱۱۴.
- ربیعی مهناز (۱۳۸۸). «اثر نوآوری و سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی در ایران». *مجله دانش و توسعه*، سال ۱۶ (۲۶): ۱۴۲-۱۲۲.
- سید عامری میر حسن، محرم زاده مهرداد، بشیری مهدی، هادی حمداله (۱۳۸۸). «بررسی موانع جذب حامیان مالی در صنعت ورزش استان آذربایجان شرقی»، *نشریه فراسوی مدیریت*، ۳ (۱۰): ۱۶۴-۱۴۷.
- صالحی محمدجواد (۱۳۸۱). اثرات سرمایه انسانی بر رشد اقتصادی ایران، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی ۲۳ (۲۴): ۷۴-۴۳.
- محرم زاده مهرداد (۱۳۸۸). *مدیریت بازاریابی ورزشی*. ارومیه، انتشارات جهاد دانشگاهی، چاپ دوم، ۱۰-۵۲.
- نجف زاده محمدرحیم، نجف زاده فرخ لقا، رستمی مهدی، مرسلی ژیللا (۱۳۹۱). «بررسی و شناسایی برخی عوامل موثر بر توسعه بازاریابی ورزش بانوان استان آذربایجان غربی»، *نشریه فراسوی مدیریت*، ۵ (۲۰): ۱۴۴-۱۲۷.
- Aghion, Philippe, and Peter Howitt., (1998). *Endogenous Growth Theory*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1-27.
- Dutta. S.K., (2007). Enhancing Competitiveness of India Inc: Creating linkages between organizational & National Competitiveness. *International Jurnal of Social Economic*, 34: 679-711.
- Savvides, Andreas, Zachariadis, Marios., (2003). *International Technology Diffusion and TFP Growth*, forthcoming, Oklahoma: Oklahoma State University, Department of Economics.
- Schwab. K., (2010). *The Global Competitiveness Report 2010-2011*. Geneva: World Economic Forum.
- Scherer, F.M., 1982. "Inter-Industry Technology Flows and Productivity Growth," *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 64, pp. 627-34.
- Mankiw, G & Romer, D & Weil, D., 1992. A Contribution to the Empirics of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 107, No. 2, pp. 407-4